

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Művészeti Kar

SZAKDOLGOZAT

Tihanyi Boglárka
Grafikusművész

2025

A népművészet helyzete napjainkban

Konzulens:

Szalay Miklós

Egyetemi docens

Készítette:

Tihanyi Boglárka

Grafikusművész

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
MŰVÉSZETI KAR

2025

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1. A népművészet alapvető jellemzői	6
2. A népművészet és a magasművészet kapcsolata	11
3. A giccs fogalma	15
4. A kérdőív kérdései és válaszok ismertetése	19
5. A népművészet hatása a kortárs alkotásokra	27
6. Összegzés	35
Irodalomjegyzék	36

Bevezetés

Ujjaim koordinálatlan mozgása, feszült figyelem, édesanyám lelkesítő, vagy épp figyelmeztető hangja, amelyeket néha elnyom a belső monológom arról, hogy ha elsőre nem megy, akkor az már nem is fog. Ilyen az első emlékem a horgolással kapcsolatban. Egy rövid, de annál emlékezetesebb mélyrepülés köztem és a horgolótű közt. Évekig úgy gondoltam, hogy én megpróbáltam, de nem ment a kézimunka, és így vélekedtem arról, amit még meg sem próbáltam. Csak egy kalap alá vettem az összeset.

2015-ben édesanyám talált egy hirdetést, ami egy vert csipke táborról szólt. Minden adott. Közös elfoglaltságot kerestünk, a szomszédos településen volt, nem jelentett előnyt a tudsz kötni, varrni, vagy hímezni, úgyhogy miért ne? Így kerültem bele egy szokatlan, de mégis otthonos közegbe, és egyben egy végeláthatatlan spirálba. Ugyan is teljes megdöbbenésemre nagyon jól ment. Lehet azért, mert “fiatal vagy még, könnyen megjegyzed” ahogy az oktatóm mondta, bár én nem ennek tudtam be. Úgy éreztem, hogy hiába bonyolultabb technika, mégis, mintha ezzel kellett volna kezdenem. Ezek után már nem volt megállás, és magával sodort mindent. Beletanultam pár hímzési technikába, makraméba, és a nagy mumust a horgolást is sikerült elsajátítanom.

Ma már ha megkérdeznék tőlem, hogy mi tetszik a csipkeverésben, akkor a hangok és az érzés jutna eszembe. Halk kopogó hang. De nem olyan, mint az esőcseppek a konyha ablakán, hanem mint amikor a madár a csőrével megkocogtat egy üreges termést. Vagy amikor a dobos összeüti a dobverőket. Az orsók zenélnek ahogy egymáshoz ütődnek. Nevetés és történetek az unokákról, az elmaradhatatlan sütemények (amiből már sejted, hogy hamarosan a receptekre terelődik a szó), és a gőzölgő tea illata. Egy közösség, akik komolyan veszik mind azt, amit abban a három órában csinálnak, hogy ápolnak valamit mind abból, amit örököltek. Ez tetszik benne. És nem mellékesen hozzátartozik a nyugalom. Hiába többfelé figyelsz, hiszen a kezeddal néha húsz pár orsót irányítasz a megadott minta alapján. A háttérben megy a folyamatos beszélgetés, és a teát is meg kell fűjni mielőtt iszol. Elfog egy béke érzése, amit nem akarsz elengedni. Minden más igényed háttérbe szorul, és csak jelen vagy. Az agy kikapcsol, és kizárólag az a burok létezik számodra. Az a szoba, amit betölt a kopogás, és nem akarsz belőle kiszakadni.

Meghatározó volt számomra ez az élmény, ez a befogadó közösség tenni akarása. Azt akartam, hogy az a nyugalom amit a csipkeverés közben érzek, máshol is jelen legyen az életemben. A

grafika órák közben, vagy amikor épp a feladatomat csináltam, sokkal stresszesebb voltam. Csak határidők moccanogtak a fejemben és az hogy ez vajon elég jó lesz? Elérem a munkámmal a kívánt színvonalat, vagy nem? Két különböző érzélem, még is amik előidéznek, azok egyaránt közel állnak hozzám, így meg se fordult a fejemben hogy versenyeztessék őket. Ki érdemel ki helyet az életemben, ez nagy butaság lenne nem? Azt szerettem volna, ha ez a kettő összeolvad. De nem úgy, mint ahogy két szint összekeverünk, amiből aztán egy harmadik lesz. Csak pár jellegzetességet akartam átvinni egyikből a másikba, éppen annyira, hogy valami új jöjjön létre. Szakdolgozatomat, pár fő kérdésre lehet felfűzni. Ezek a kérdések nagyon összetettek, és bonyolultak, de nem lehet őket kikerülni ebben az esetben. Magyarázatra szorulnak. A népművészetről, majd a magasművészetről is írok, amit maguk az alkotók neveztek el, így sok kérdés felmerülhet. A giccs léte, nagyban befolyásolja az emberek látásmódját. Miért marad meg a köztudatban, és javíthatunk-e ezen? A laikus ember mennyire veszi észre a jelenlétét? Fontos kérdés még, hogy a népművészetnek milyen relevanciája van ma? Tudnak-e kapcsolódni a mai fiatalok a népművészethez, ha igen, akkor mégis hogyan? Vagy nem is céljuk? A népművészetet bele lehet integrálni a mai modern művészetbe? Lehetséges? Kell? Vajon azok a kísérletek, amiket látunk az összeolvadásra, azokról ellehet mondani, hogy a lehető legmegfelelőbb módon reprezentálják mindkét kor szépségét? Persze elengedhetetlen, hogy mindezt ízléses módon tegye.

Ezeket a kérdéseket igyekszem több nézőpontból is megvizsgálni, hogy teljes képet kaphassak. Véleményem szerint az közel sem elegendő, hogy szakirodalomból értesüljünk az információkról. Mivel azt kutatom, hogy ma hogyan mutatkozik meg a népművészet, így elengedhetetlen, hogy az emberek véleményével is tisztába legyünk. Elsősorban olyan emberek gondolataira vagyok kíváncsi, akik egyáltalán nem mozognak a művészvilágban. A mindennap keményen dolgozó munkásember véleménye ebben az esetben sokkal átfogóbb lehet. Hiszen, hogy tudhatnám meg a válaszokat a kérdéseimre, ha nem azoktól, akik talán a lehető legkevésbé elfogultak. A művész világban nem mozgó ember látja a változásokat, integrálódásokat, akkor azt feltételezhetjük, hogy igazán történik változás. Reményeim szerint a kutatás végére kérdéseimre válaszokat kaphatok, amik majd hűen tükrözik a valóságot.

1. A népművészet alapvető jellemzői

A népművészetről mindenkinek van már egy kialakult képe, hogy az milyen. Eszünkbe jutnak a fali tányérok, a tiszta szoba, a különböző népviseletek, a ornamentikus minták. Azonban nem csak ennyit szabad látni benne. Sokkal többről van szó, ugyan is maga a művészet metafizikai megközelítése, túlmutat az esztétikai, és társadalmi meghatározásokon. A lét, a valóság, és az emberi tapasztalás mélyebb rétegeit érinti. Ebben az értelemben a művészet, nem pusztán tárgyak vagy formák összessége, hanem egy híd az érzékelhető, és az érzék feletti világ között.

A művészet nemcsak tükrözi, vagy utánozza a valóságot, hanem új létformákat hoz létre. Egy festmény, egy szobor, vagy akár egy népdal, nem csupán egy ábrázolás. Egy önálló létezővé válik, ami az emberi szellem, és az egyetemes lét egy találkozási pontja. A népművészet különösen érdekes ebből a szempontból, mert az emberi közösséget és a különböző mentalitások kapcsolatát fejezi ki.

Ha kissé elmélázunk, a paraszti művészetről az juthat főleg eszünkbe, hogy elsősorban a használati eszközöket díszítették, amik a mindennapok részei voltak. Például öltözködés, lakberendezés, vagy mezőgazdasági eszközök dekorálása sorolható ide. Nagy szerepet játszanak életükben az ünnepek, különböző rítusok, szokások, és az egészet áthatja a mély vallásosság. Az archaikus kultúrában is a művészetet, nem választották el a vallástól, a mítoszoktól, vagy a mindennapi élettől, hanem a szellem és az anyag egységét teremttették meg. Mindennek meg volt a mikéntje, a miértje, hasonló képpen mint a népművészetben. Egy hímzés, egy faragott kapu, vagy csupán egy népdal, nem csak esztétikai élményt nyújt, hanem az emberi lét alapvető kérdéseire is választ ad.

Azonban, ha szárazon nézünk rá, reálisan, tiszta szemmel, akkor azt látjuk, hogy az akkori régi embert, nem a művészeti érték vezérelte. Rengeteg olyan emlékünks van, amiket azért láttak el mintákkal, mert az szorosan hozzákapcsolódott a használatához. Német Lajos így írt róla: „A mai szóhasználat ugyan is a népművészet fogalomkörébe sorolja azokat a csupán használati célra készített tárgyakat is, amelyeket készítőjük és használójuk, a paraszti művészet nem minősített művészetnek.”¹ Ez megerősíti azt, hogy hogyan viszonyultak a tárgyakhoz, illetve arra is lehet következtetni, hogy több évtized elteltével a későbbi emberre volt bízva, azaz igen

¹ Balassa Iván, Niederhauser Emil, László Gyula, Németh Lajos, Katona Imre, Népművészeti akadémia III, Budapest, 1979, 41.

felelősségteljes döntés, hogy mi művészeti értékű, akár kiemelkedő műalkotás, avagy nem minősül annak. „A néprajzi kutatás és nyomában kialakuló „köztudat” elsősorban azokat a tárgyakat emeli a népművészet rangjára, amelyeket határozott díszítő törekvés jellemez”.² A tárgynak tehát kidolgozásában, motívumaiban, kell egy olyan magas szintet mutatnia, hogy azt már művészi tárgyként kezelhessük. Ami igazán varázslatos, hogy olyan parasztságról beszélhetünk, akik az eszközök funkciójának betöltése mellett, olyan esztétikai jegyekkel látták el, amik művészi értékűek. Mindezt úgy mondhatjuk el, hogy lehet mindennek nem is voltak tudatában. Olyan alkotások, ami egyszerre felelnek meg az adott paraszti közösség hitrendszerének, és az emberből természetesen kifakadó ösztönösségnek.

Úgy gondolom itt van a kulcs. Az ösztönösség. Amit nem lehet igazán megtanulni. Beleszületünk egy hitrendszerbe, egy normába, amiből tudunk később táplálkozni, és nagyban befolyásolja a gondolkodásunkat. De nem csak ebben van döntő szerepe, hanem ez esetben a művészetünkre is hatással van. Azzal, hogy meglátjuk az ösztönösséget, megtalálunk valami mélyebb dolgot is. Ez is bizonyítja, hogy a művészet a létezés, és az érzelmek keresésének eszköze, amit beburkolunk az ösztöni elemi erővel. Képes az embert összekötni önmagával, a valósággal, és ha kicsit tovább megyünk, hihetünk abban, hogy a transzcendens valósággal is. A szövegből kiderül az is, hogy a paraszti művészetet külön illik szednünk. Ezek azok a tárgyak amiket nem minősített az a kultúra művészetnek, nem abból a célból hozták létre. Sok olyan tárgy van amin ez jól látszódik, ez főleg a kidolgozottságon múlik. Ezeket a tárgyakat a mostani ember sem sorolja a művészeti értékek közé, azonban ezeknek is van felvevő bázisa. Sokan gyűjtik ezeket a tárgyakat is, már csak az állapotuk megőrzése érdekében, vagy akár azért, hogy ők maguk, használati tárgynak használják. Le kell szögezni, ez nem ördögtől való cselekedet. A gyűjtőket a szebb kidolgozású, egyedibb tárgyak érdeklik, amik többet is érnek. A hanyagabb kidolgozásúak azonban miért ne lehetnének egy szép enteriőr ékei, vagy a mindennapok részei? Hiszen az akkori ember pont arra alkotta őket. Mi más mutatná meg ezeknek a tárgyaknak az öröklétét, ha nem az, hogy a mai ember is bátran az eszközévé teheti.

De mi minden tartozik még bele a népművészet fogalmába? Mindent ide sorolhatunk, ami csak eszünkbe jut a paraszti kultúráról? Platthy György-Dr. Rónai Béla: Népművészet című könyvében, érthetően olvashatunk erről: „Mi szűkebb értelemben beszélünk a népművészetről, azt értjük rajta, ami tárgyakban jelenik meg, válik valósággá. Ezért pontosabban tárgyi népművészetnek nevezzük. Találkozhatunk a népi díszítőművészet kifejezéssel is. Ez azonban nem fedi pontosan a fogalmat, mert a díszítésen kívül a tárgyak megformálása általában,

² Platthy György-Dr. Rónai Béla, Népművészet, Tankönyv kiadó, Budapest, 1978, 9.

továbbá az ábrázolásmód és a művek kompozíciója, maga a népi építészet is beletartozik a népművészet fogalmába. Ezért használjuk a tárgyi népművészet vagy egyszerűen a népművészet megnevezést.”³ Ebből a kis részletből teljesen biztosak lehetünk abban, hogy a népművészet szó egy nagyobb fogalom, amibe egy sokrétű közösség produktumát foglalja magába. A Népművészet tehát egy gyűjtő fogalom, amibe a paraszti kultúra számos tevékenységi ága tartozik.

Azonban itt is, és főképp itt érdemes megjegyezni azt a tényt, hogy ezen belül megkülönböztetünk művészi értékű, és nem művészet értékű alkotásokat. Ez nem elhanyagolható, hiszen a későbbi irányzatoknál, sokkal cél orientáltabb a folyamat. Csinál a művész egy képet, egy tárgyat, és az emberek elismerését akarja kivívni. De ha nem is csak az elismerését, az bizonyos, hogy valamilyen érzelmet szeretne közvetíteni. Legyen az negatív vagy pozitív, már nem számít. Mint amikor egy elhanyagolt gyerek egy kis figyelemre vágyik, és mindennel megpróbálkozik, hogy ráfigyeljenek. Jó jegyeket visz haza, mindenben jeleskedik, direkt rosszat tesz, mert tudja, hogy abból nagy galiba lesz. Azonban a népművészet egyik ága sem erről szól. Persze ott is van egy cél, de az sokkal inkább a folyamatra fókuszál. Tudja, hogy bizonyos tárgyra mit szeretne alkotni, mit szeretne elmesélni, és véghez is viszi. De nem azért, hogy elismerést kapjon, ez annál egy mélyebb tartalom. Azért teszik, hogy a tárgy funkcióját erősítsék, ezzel együtt a hitüket, és a kultúrájukat. Ez egy egységben gondolkodó, együttesen lélegző rendszer. Az egó mint olyan megszűnik létezni, hisz nem az alkotón van a hangsúly. Nem is nevezték a készítőt alkotónak vagy művésznek, tényszerű megnevezéseket használtak, mint a szövőasszony, ezermester, faragómester. Ortutay Gyula így vélekedik a névtelen alkotókról: „Pedig a kutatás néhány újabb iskolája azt bizonyítja, minden néprajzi területen kimutatható, hogy a parasztságban a névtelen paraszti alkotók, a névtelen egyéni alkotók tehetsége hozzájárul ahhoz, hogy a népdal, a népmese, a népi díszítő művészet stb. alkotásai újrászülessenek, megújuljanak.”⁴ Tehát a névtelen alkotók hatással vannak, alapot nyújtanak a továbbiaknak, hasonló képpen mint ma. Mindig is visszatekintünk arra, ki hogyan, és mit alkotott, mert abból is tanulunk, és ihletődünk. A művészet ebből a szemszögből nézve, két irányba mutat. Egy folyamatos visszatekintés figyelhető meg benne, és el is várják, hogy ezeket az alapokat ismerjük. Azonban van benne egy erőteljes előre mutató, haladás, amit egy erős energiával ruháznak fel. Nem azt sugallják, hogy keresünk valamit, tapogatózunk, hanem kérdés nélkül berúgjuk az ajtót úgy, hogy nem kérünk bocsánatot. Az a cél, hogy mindenki ránk

³ Platthy György-Dr. Rónai Béla, Népművészet, Tankönyv kiadó, Budapest, 1978, 7.

⁴ Ortutay Gyula, A nép művészete, Gondolat Könyvkiadó, Gyoma, 1981, 224.

figyeljen, és felkapja a fejét. Ez az eszme, ellentétben áll a népművészettel? Ahol ez megtalálható, azok a harsány színek, az erőteljes lábdobogások a táncban, a mélyről jövő torok hang, és a kultúra erőteljes megtartása, és az ahhoz való ragaszkodás.

Ha egy- egy tájegységre, falura fókuszálunk, akkor nem csak személytelen tárgyakról van szó. Fenntartják, és rettentően komolyan veszik, azoknak a személyek emlék megőrzését, akik az adott tájegységben alkottak. Fontos számukra hogy az ilyen alkotók, ne vesszenek a feledés homályába, így aztán az a minimum, hogy én is említést tegyen erről. „...az egyéniség és közösség kapcsolatában a kezdeményező, a mozgékony elemet, mindig a kiemelkedő alkotó egyéniség jelenti. A közösség, a hagyomány megszabja ugyan mozgásának lehetőségeit, de ezt csak ritkán érzi korlátnak, mert ő is ebbe a környezetbe született. Különleges képességeivel ebből emelkedett az átlag felé.”⁵ Egyéniségek egy közösségben, akik csak megerősítik az adott falu hagyományait, kultúráját. Az adott motívumrendszert megőrzi, megtartja, de át is formálja, a saját kedvére. Úgy nyúl a művész a saját népe formakincseihez, hogy egyben újító, és hagyományőrző is legyen. A nép adta motívumokat variálja, vagy épp a környezetében fellelhető növények, természeti képek leredukálását hajtják végre. Kreatív megoldásokkal gazdagítják népük művészetét, bizonyos kereteken belül. Pont annyira rugaszkodnak el, hogy az még a környezetüknek befogadható legyen. A szövegrészletből is kiderül, hogy az újító művészeket a közösség nem veti ki magából.

Ezt megerősíti egy másik írás is, ami így ír: „A közösség általában segít az alkotó tehetségű, hagyományokban gyökerező művészt, de a szokatlan jelenségek ellen tiltakozik is. Ezek az ellentétek azonban sosem kibékíthetetlenek, elhidegülés se következhet be az alkotó és közössége között így, miként ez a magasművészetben sokszor tapasztalható.”⁶ Érződik, hogy a hagyományoknak olyan összetartó ereje volt, amit szinte sehogy sem lehetett megtörni. Ellenben a mai közösségre ez nem jellemző. Sok hit, sok külső hatás született, ami lehetetlenné teszi, ezt a fajta összetartozást. Az elidegenedés megerősödik, és csak egyre erőteljesebb lesz. A hagyományok elkopnak, átalakulnak. Kirajzolódnak azok az éles ellentétek, amik a régi és a mai embert megkülönböztetik. Ha azt tudtuk állítani, hogy a művészet egy összetartó kapocs az alkotó, az alkotó mélyebb mivolta, és a közösség között, akkor ez nem lenne érvényes a magasművészetre? Hiszen ott is adott minden, még is ott van egy elidegenedés, ami globális mértékű.

⁵ Balassa Iván, K. Csilléry Klára, Dömötör Tekla, Katona Imre, Martin György, Népművészeti akadémia IV, Budapest, 1982, 118.

⁶ Platthy György-Dr. Rónai Béla, Népművészet, Tankönyv kiadó, Budapest, 1978, 12.

Véleményem szerint a művészet itt is egy összekovácsoló funkcióban tetszeleg, azonban ez mára már nem elegendő. Rengeteg külső behatáson, és a világ megváltozása mellett, hatalmas verseny van a művészek között, a galériák között. A fő helyet a pénz vette át, és az egymás felé tolt bizalmatlanság. A sok hasonlóság és az apróbb különbségek között, talán itt van a legnagyobb szakadék a magasművészet, és a népművészet között.

2. A népművészet és a magasművészet kapcsolata

A magasművészet és a népművészet közötti különbség hosszú évszázadokon keresztül fennállt, és gyakran hierarchikus módon értelmezzük ezt a viszonyt. A magasművészetet kifinomultabbnak, míg a népművészetet egyszerűbbnek, és kevésbé intellektuálisnak gondolhatjuk. Ez tényleg így lenne? Ez a megközelítés mára már árnyaltabbá vált.

A népművészet is hasonló kulturális értékeket hordoz, mint a magasművészet, mert mélyen gyökerezik az adott társadalomban. A két fogalom között lehet, hogy sokkal több a hasonlóság. „Ha meggondoljuk a „magas” jelző általában szinonim jelentésben fordul elő a „tisztá” jelzővel, azaz azt jelzi, hogy a „magas művészet” körébe sorolt művek nem szolgálnak gyakorlati célt, feladatuk csupán esztétikai, eszmei, formai értékek prezentálása, míg a nem magas művészetnek minősített jelenségcsoportok esetében a használati érték is nagy szerepet játszik, és ez egyúttal érték béli eltérést is mutat az utóbbi csoport kárára”⁷ A forrásból is rálehet jönni, illetve objektíven is megvizsgálva a magasművészet kifejezést, az elit kultúra részének gondolhatjuk. A magas jelző miatt, nincs afelől kétségünk, hogy a kultúra felső kategóriáját jelenti. Amint kimondjuk, bepozicionálja magát. Azzal, hogy egy ilyen előkelő helyen helyezkedik el, ezzel más megnevezéseket (amik nem használják a magas jelzőt) automatikusan maga alá sorolja. Meghatározza ezzel a célközönségét is, akik elsősorban az elit réteg. Ez a réteg kikapcsolódást lát azokban a művészeti ágakban, mint a képzőművészet, klasszikus zene, a balett, vagy a színház. Mivel mély érdeklődést mutatnak iránta, így hajlamosak vagyunk az elit kultúra részének tekinteni. Már csak azért is, mert befogadásuk egyfélét intellektuális felkészültséget igényelhetnek. Mind ezt úgy értem, hogy egy-egy festmény, színházi darab, vagy zene, nem csak a szemünkre, hallásunkra van hatással, hanem gyakran mélyebb filozófiai, és érzelmi tartalmat is hordoznak magukban. Pontosan úgy, mint ahogy a szöveg is magyarázza a magasművészetrel kapcsolatban. Ezt alátámasztja a következő forrás is: „Az ember képzőművészete -mihelyt a használati és díszítő célokat meghaladja, s ekkor szokták „magasabb” művészetnek nevezni- öröktől fogva nem bírt soha egyéb rendeltetéssel végsősoron, minthogy megteremtse az ember számára a lét ama rendjének és hagyományainak vigasztaló bizonyosságát, melyet az élet szűkös forgásában nélkülöz s amely után szüntelenül vágyakozik, és amely nélkül az élet elviselhetetlennek tűnne számára”⁸ Ez a részlet teátrálisabb,

⁷ B.Iván, N.Emil, L.Gyula, N.Lajos, K. Imre, Népművészeti akadémia III, Budapest, 1979, 39.

⁸ Alois Riegl, Művészettörténeti tanulmányok, Balassi kiadó, Budapest, 1998, 260.

de pont emiatt a tulajdonsága miatt tudunk még mélyebbre ásni, ugyan is egy nagyon fontos tulajdonságot ismerünk meg általa. A magasművészet legfőbb funkciója az, hogy egy ürességet töltsön be az életünkbe. Egy olyan üresség, ami belülről feszít szét, és megbolondít. Kell valami, ami ezt a tátongó űrt betölti, és erre a megoldást a művészetünk alkotta produktum jelenti. Azonban ez itt nem ér véget. Megtörténik az üresség érzésének betöltése, de ezzel párhuzamosan rájövünk, hogy enélkül az életünk visszatér abba a lappangó, és üres állapotába, amibe nem kívánczunk vissza. Így kialakul egy függőség. Ezt a függőséget nem feltétlen kell negatívan értelmeznünk, vagy alkalmaznunk. A művész átkonvertálhatja magában, egy vággyá. Vágyik az alkotásra, amivel kiadja az elméjének, és az érzéseinek egy részét. Egy tökéletesen megalkotott terápiának is lehet értelmezni. Meg kell jegyezni, hogy a művészettörténetben nem egy olyan alkotót ismerhetünk meg, akinek a művészet nem volt önmagában elég, és elvakította a nemrég említett üresség.

A magasművészet általában a kortárs társadalom értelmi, és érzelmi állapotára reflektál. Gyakran hordoz magában még társadalomkritikai üzenetet, amellyel képes a befogadó gondolkodását, vagy világképét formálni.

Történelmi szempontból a magasművészet különböző korszakokon keresztül változott. Alois Riegl négy szakaszra osztja fel a magasművészet történetét arról, mikor mi számított újításnak, exkluzívnak, követendőnek.⁹ A reneszánsz idején a pillanatnyi indulat, az emberi alak tökéletessége, és a perspektíva alkalmazása jelentette a magas művészet csúcsát, míg a huszadik században a modernizmus és az absztrakció vált dominánssá.

Először is vizsgáljuk meg azokat az oldalakat, nézőpontokat, amik nem azonosak a két fogalomnál, azon kívül, hogy a népművészet és a magasművészet nevében is komoly hierarchia van, és verseny folyik köztük. Amire már utaltam is, és fontos eltérés, azaz egyik alapgondolat. A magasművészet minden funkciótól mentesen gondolkodik, sőt a dadaizmusnál pont, hogy a funkciót konvertálja át, vagy ha úgy tetszik megfosztja eredeti mivoltunktól a tárgyakat. A nyers érzelmeket veszi célba, a néző agyát, gondolkodását mozgatja meg. A népművészet ennek a felfogásnak a tökéletes ellentéte. Az elsődleges a funkció, másodlagos a díszítés, és a díszítéssel való gondolatok, hitvallások átadása. Míg a magasművészetet az esetek nagytöbbségében az alkotók egyedül hozták létre. Sok esetben akadémiai képzést kaptak. Műveik az egyéni kifejezőmódra, az újító technikai megoldásokra, és a művészeti elméletek alkalmazására épülnek. Ezzel szemben a népművészet hagyományosan kollektív alkotási mód, amely generációról generációra öröklődött. Nem az egyéni innováción volt a hangsúly, hanem

⁹ Alois Riegl, Művészettörténeti tanulmányok, Balassi kiadó, Budapest, 1998, 260-263.

a közösségi formaörzés és ezek továbbadása állt a központban. Ebből is kiderül, hogy egy sokkal emberközpontúbb, a közösséggel sokat foglalkozó csoport. A magasművészet a szimbólumokra épít, gyakran absztrakt gondolatokat közvetít, és a befogadó gondolatiságára fókuszál.

Ha a magasművészet az alkotónak egy menedéke, egy kapaszkodója, akkor jogosan hoztam fel az erőteljes elidegenedést az előző fejezet végén? Úgy gondolom igen. Ketté kell választanunk azt, hogy alkotó hogyan tud azonosulni a munkájával, és azt, hogy hogyan a néző. A művészek megmutatják a lelkük kivetülését, rengeteg formában, azonban ezek nagytöbbsége a laikus szemnek értelmezhetetlen. Ennek tudatában, nem lehet azt elvárni, hogy értse azt, hogy amit lát, az sokkal több mint aminek mutatja magát. A viccre szokták azt mondani, hogyha már el kell magyarázni, az már nem lesz vicces. Ez az egyszerű példa, itt is megállja a helyét. Elmagyarázhatjuk a laikus nézőnek, hogy mit is lát, és mi az alkotás szimbolikája, de az már nem fog ugyanúgy elérni a néző érzelmeihez. A népművészet ezt kiküszöböli ezt azzal, hogy a használati eszközöket már ismerik, így nem áll olyan távol attól, hogy a rajta lévő motívumokkal kapcsolatba hozzuk. A néző ezáltal jobban tud hozzá kapcsolódni, mert megérti. Kialakul egy kötelék, ami a magas művészetnél nehezebben elérhető. Ennek az állításnak a bizonyítékeként, vagy sokkal inkább a megbizonyosodása érdekében, tettem fel egy kérdést a kérdőívemben is.

Mindezek nagyon erőteljes ellentétek, de akkor még is hol lehet a közös pont? Ami nekem a legelőször szembe tűnt, azaz emberhez való kapcsolódás. Igaz, hogy amíg a magasművészet inkább az emberek gondolkozására akar hatni, addig a népművészet az érzelmekre hat. A magasművészet is akar hatni az érzelmekre, csak másképpen. Nem szabad teljesen fekete fehéren látni ezt a helyzetet, a határvonal ugyan is elmosódni látszik. Könnyen ellehetne úgy intézni, hogy nincs közük egymáshoz, pedig véleményem szerint van, csak nem tűnik fel elsőre. Másban hisznek, mégis közös bennük az áhítat. Áhítat a művészet, és az áhítat a vallás oltárán. A magas művészet alkotói nem csak absztrahálnak. Mindezt okkal teszik. Önmaguk gondolkozását, és az érzéseik egy részét cincálják apró darabokra, és áldozzák fel a művészetnek. Ezt vetítik ki a vászonra, vagy valamilyen hordozóra. A népművészet is hasonló képpen, csak ő a vallását, a hiedelmeit mutatja meg bizonyos tárgyakon. Egy hordozó, és egy hitrendszer az eszközük, mind a kettőnek. Azonos módon próbálnak felénk közölni egy számukra fontos dologgal, ami a saját közegüket mozgatja, foglalkoztatja.

A magasművészet és a népművészet egymással kölcsönhatásban állnak, és ezt jópár művész alkotásán megmutatkozik. Ilyenek például Korniss Dezső, Vajda Lajos, a szentendreiek, vagy

a maiak közül Keserű Ilona és Schéner Mihály.¹⁰ Ezeknél a művészeknél új megfogalmazást kap a népművészet. Megjelennek már eltűnő formák amik új kontextusba kerülnek. Természetes színek, naív megfogalmazási mód, és szimbólumok tömkelege jellemzi őket. Ékes példái annak ezek a művészek, hogy a népművészet megtudja állni a helyét a magasművészetben, vagy legalább is erős hatást gyakorol rá. További neveket olvashatunk ezeknek az állításoknak a megerősítésére, mint Arany, Petőfi, Gorkij, Muszorgszkij, Bartók, Kodály, Debussy, Gauguin, Vlaminck, Picasso, Henry Moore, Victor Vasarely.¹¹ Sok fontos ember más-más területről, de akiket kiemelnék elsősorban, az Picasso, és Gauguin, akik művészetükben vissza mennek a primitív művészetig. Egy kultúrához, amely az ősi alapokat tanítja meg az embernek. Egy teljesen más kontextus, életforma, hasonló módon, mint a népművészet. A szövegből csak két nevet emeltem ki, de sok más alkotóra is hatással volt a primitív kultúra. Kozelednek az egyszerűbben élő ember felé, és igyekeznek megérteni azt. Egy teljesen másik kultúra, aminek meg kell érteni a hitrendszerét, a gondolkozását, a motívumkincseit. A primitív kultúra hasonló a népi kultúrához abban, hogy érintetlenek maradnak annyira, amennyire csak tudnak lenni a világunkban, és ezek a művészek pontosan ezt keresték.

A naív művészet és a népművészet között is találhatunk kapcsolódási pontokat. Az akadémiai művészettől eltérő, spontán, őszinte művészeti ágak. Jellemző még rájuk a stilizált formák, az élénk színek, de a közösségi élményekhez való kötődés is közös bennük. A naív művészet, ha nem is a népművészetből merített konkrétan, az tagadhatatlan, hogy a gondolatiságuk között van hasonlóság.

A végére teljesen kitisztul, hogy igaz az, hogy két külön fogalom, de nem tudnak egymástól élesen elszakadni, mert már egy kis részük egybeolvadt. Ezek a művészek bebizonyították, hogy a magasművészet, és a népművészet együtt, egy tökéletes kohéziót tudnak alkotni.

¹⁰ B.Iván, N.Emil, L.Gyula, N.Lajos, K.Imre, Népművészeti akadémia III, Budapest, 1979, 51.

¹¹ Platthy György-Dr. Rónai Béla, Népművészet, Tankönyv kiadó, Budapest, 1978, 7.

3. A giccs fogalma

Nekem a giccsről az első emlékem, a nappalinkban lévő hatalmas tájkép. Tisztán emlékszem rá, hogy kicsiként, csak ültem vele szemben, és figyeltem az óriási havas hegyeket, a lábánál elterülő erdőt, és az előtérben végig futó csillogó folyót. Természetesen az egészet körbeölelte egy díszes keret is. Hosszasan figyeltem, és azon gondolkoztam, hogy a világban van egy ilyen hely? A festő elment a hidegbe, megfestette, hogy aztán a mi nappalinkban legyen a kép? Na ezt még én sem hittem el. A legnagyobb kérdés még is az volt számomra, hogy nekem ez tetszik-e? Ezt sosem tudtam eldönteni. Végül csak hozzászóktam, elfogadtam, és amikor a kép lekerült a falról, nem hiányzott. De még is megmaradt bennem. Mikor rákérdeztem hogy miért is vették meg, az volt a válasz, hogy egy tájképet szerettek volna, nem nézett ki rosszul, és az ára is kedvező volt. Visszaemlékezve a képre, és azzal a tudással, szépérzéssel szemlélve, amit megszereztem azt mondanám, hogy nem lehet a művészet egyik értékes, darabjának nevezni, sokkal inkább egy giccses alsó kategóriás munka volt.

Általánosságban olyan alkotásokat nevezünk giccsesnek, amelyek túlságosan idealizáltak, érzelősek, és sekélyesek. Amelyek vagy témájában, vagy megfogalmazásában vannak túldramatizálva, túldolgozva. A giccs sok helyen jelen van, akár képzőművészet, irodalom, zene, de a populáris kultúra más területein is megfigyelhető. Ezen esetben számunkra a lényeges oldal a képzőművészet. Mikortól nézhető valami giccsesnek? Mik a jellemzői, és miből fakadhat, hogy ilyen méltatlanul nagy hírnevet szerzett magának?

Balázs Béla a giccset a kisajtott limonádéhoz, míg az igaz művészetet, az eredeti gyümölcshöz hasonlítja.¹² Tehát ebben az esetben a giccs, egy konzervált ital, ami nagyon jó ízű, és sokan szeretik, azonban nem olyan egészséges, mint az igazi művészet. Az érzelmesség konzerválása, megőrzése szerintem, a legmeghatározóbb jellemvonása a giccsnek. Sokan gondolkoznak még így, hogy ez a fő csapásirány, az érzelmesség. A kedvencem mind közül, Komlós András gondolata: „Ha közöstudajdonságait keressük, első pillantásra felöltlik, hogy a giccs mindig igen érzelmes, sőt mindig a legszentebb érzéseket akarja közvetíteni, csak az a baj, hogy túlságosan könnyen juttat ezekhez az érzésekhez. Olcsón ad olyan dolgokat, amelyeket csak drágán volna szabad megszerezni; mert semmit sem érnek, ha áron alul jutunk hozzájuk”¹³ Erőteljes és megmondó véleménye ahogy ír cikkében, tökéletesen párosul azzal

¹² Balázs Béla, A látható ember, Budapest, 1958, 196.

¹³ Komlós András, A giccs, Nyugat, 1931, 13.szám

hogy komolyan kell venni azokat a károkat, amiket okozott a művészet képének lerombolásában. A megfogalmazási módja, így teljesen indokolt. Az író megerősíti azt az állítást, miszerint a legfőbb eszköze a giccsnek az érzelmesség, azonban nem csak ez történik. Nem elég, hogy az érzelem csak megjelenik, hanem az tovább fokozása, vagy túlfokozása a célja. Mindezzel az a baj, hogy a mögöttes tartalom nincs meg benne. Az irodalomban is találkozhatunk ilyen problémával, hogy az a kép, amit leír nekünk az író, az szépítve van. De nem csak finomít rajta, hanem végül egy erőteljesen idealizált világot épít fel nekünk. Egy mesevilágba kalauzol bennünket. Azonban ennél a fordulópontonál jövünk rá, hogy nem is a giccs fogalmát kell megfejtenünk, hanem magát az embert, aki alkotta, kialakította.

Hermann István a giccs című könyvében olvashatunk Hermann Broch gondolatairól: „Giccs ugyanis nem keletkezhetne, nem létezhetne, ha nem lenne giccsemler, aki a giccset szereti, mint művészeti produktumot előállítja és mint művészeti fogyasztó kész arra, hogy megvásárolja, és jól megfizesse: a művészet a legtágabb értelemben véve mindig a kor emberének képmása, és ha a giccs hazugság – mint ahogy gyakran és joggal mondják róla -, akkor a szemrehányás visszaháramlik arra az emberre, akinek szüksége van ilyen hazugság és szépítő-tükörrre, hogy ebben ismerje meg magát és bizonyos mértékig jókora élvezettel forduljon a giccs hazugságai felé.”¹⁴ Nyersen őszinte, és filozofikus megközelítése ez a giccsnek. Eszerint, a giccsemler hozza létre ezt az irányzatot, mindezt azért, mert igénylik az emberek. Magát a giccset hazugságnak nevezi, és mivel az ember, (vagy ha benne maradunk) a giccsemler alkotja meg, így ő maga is hazugság. Akik a giccs felé nyitnak és támogatják azt, vágnak a hazugságra, hogy mindent olyan szépnek lássanak, mint ahogy azt igazán szeretnék. De vajon támadhatóak-e azok az emberek azért, mert az ő igényeiket ez kielégíti? Aligha, hiszen a művészet azért is van, hogy a nézőt szórakoztassa, és a kedvére tegyen. Persze nem minden alkotásnak ez a prioritása, pont úgy, mint ahogy az előző fejezetben megemlített magas művészetnek sem. Ha innen nézzük, akkor a giccset nem is lehet a magas művészetek közé sorolni. Nem késztet minket gondolkozásra, vagy bármire, ami túlmutatna önmagán. A giccs ennél gögösebb, mint egy grófkisasszony, aki beleszületett a rangba, és ezért elvárja az elismeréseket. Azonban ezt nem kaphatja meg tisztán, hisz az is egy hazugság lenne részünkről. Véleményem szerint két oldalt kell megvizsgálni, és külön szedni. Az elsőbe, azaz arisztokrata, művelt réteg tartozik, akik szeretik, sőt igénylik a giccs által nyújtott hazugságokat. Feltehetőleg értik, és tisztában vannak a stílusokkal, és van szépérzékük. Mindennek teljes

<https://epa.oszk.hu/00000/00022/00517/16168.htm> 2025.02.18.

¹⁴ Hermann István, A giccs, Athenaeum nyomda, Budapest 1971, 51.

tudatában igénylik a giccset. A másik oldalt azok a kisebbségek vannak, akiknek feltehetően nincs ilyesfajta alap képzettségük, és a saját szépérzőikre hagyatkozva választják a giccses alkotásokat. Mindkét csoport egységes kereslete a giccs iránt alakította ki a felvevő piacot. Az elterjedéshez kellett maga az alkotó, és az arra igényt tartók is.

A népművészet és a giccs napjainkban folyamatosan érintkezik egymással, a különböző művészi területeken, egymáshoz eltérő módon változik meg. A népművészet ma átalakult, a tömegtermelés és a globalizáció hatására, sok esetben leegyszerűsödött vagy túlzóvá vált, így keveredett a giccses elemekkel.

A népi motívumokkal díszített ruhák az elmúlt években ismét népszerűvé váltak. A divattervezők és a tömegpiaci márkák egyaránt előszeretettel használják a hagyományos hímzéseket, mintákat és színeket. Ezek az elemek azonban nagyon különböző módon jelenhetnek meg a ruházatban. Lehetnek ezek autentikus, tiszteletteljes újra értelmezések, de lehetnek giccses, túlzó vagy éppen eltorzított formák is. A giccses megoldások a túl harsány színekben, eltúlzott díszítésben, silány anyaghasználatban, vagy épp tiszteletlen kontextusban jelennek meg. A megoldás a problémára az lehetne, hogy a népi ihletésű ruhadarabokat, nem csupán felszínes díszítőelemként használják. Mindezt úgy kell tenni, hogy a mögöttes kultúrát is tiszteletben tartsák. A Sugarbird kollekciók nagy általánosságban a kalocsai mintákat dolgozzák fel, azonban ruháikkal átlépnek a giccsbe. Kifejezetten alkalmi ruhákat alkotnak, és a mindennapi divatba meg se próbálják behelyezni a termékeiket. Mindezek ellenére neves modellekkel dolgoznak együtt, és nagy hírnévre tettek szert. Ebből is megfigyelhető, hogy mennyit számít a terméken kívül a grafikus munkája, aki biztosítja a weboldalt, a logót, és a reklám ötleteket. Azonban vannak olyan kisebb cégek, akik tökéletesen megteremtették az egyensúlyt. Ilyen például a Ramani Design, akik a roma kultúrát építik be munkáikba, elképesztő finomsággal, és jó ízléssel.

Az egyik legmegdöbbentőbb negatív élmény a Mohácsi busójáráson ért. Rendkívül izgalmas tradicionális esemény, ahol kézműves, népies kerámiákat lehet vásárolni, és nagy megdöbbenésemre, giccses képekből sem volt hiány. Uv spray-vel, sablonok segítségével alakítanak ki egy varázs világot. Itt egy képen belül fér meg eltúlzott méretű égitest, egyszarvú, vízesés, havas hegy, és virágzó fa. Pár perc alatt elkészíthető, világító olcsó hazugság. Egy hagyomány őrző esemény befogadott egy tőle teljesen távolálló, közízlést romboló technikát, azonban összeolvadni nem tudtak. A busó maszkokkal ellentétben, itt nem beszélhetünk művészeti értékről.

Hasonló képeket tud bárki generálni a mesterséges intelligencia segítségével. A festőre, grafikusra így már semmi feladat nem hárul. Az AI felerősíti a színeket, amik túlharsogják

egymást, azonban ez nem a legjobb érv, hiszen ha a parancsban kikötheted, hogy pontosan milyen színeket vársz el. A kézi rajz hiányára sem tudunk hivatkozni, mert bármit beprogramozhatunk. Így felmerül a kérdés, hogy ki azért a felelős hogy az AI giccses képeket generál? A giccsemler. Amíg az ember igényt tart giccses alkotásokra, addig nem fog megszűnni a jelenléte.

4. A kérdőív kérdései és válaszok ismertetése

A kérdőív átfogó képet ad a népművészet mai helyzetéről, különböző szempontok szerint vizsgálva annak a társadalmi, kulturális, esztétikai megítélését. Összességében a kérdőív teljeskörűen igyekszik vizsgálni a népművészet helyzetét. Az információk számszerű adatokat, és rögzített tényeket mutatnak, de mélyebb következtetések levonására is lehetőség van. Nem csak a hagyományos technikák iránti érdeklődést igyekszem felmérni, hanem az emberek gondolkozását, véleményét ezzel kapcsolatban. A válaszok elemzése segíthet annak megértésében, hogy a népművészet hogyan illeszkedik a modern életmódhoz, milyen kihívásokkal küzd, és milyen lehetőségei vannak a jövőben. Ez a kutatás hozzájárulhat ahhoz, hogy jobban megértsük milyen módon lehet a népművészetet újra értelmezni, és beintegrálni, a kortást kultúrába.

Több egységes csoportra lehet a kérdéseket felosztani. Egy része demográfiai adatokat gyűjt, melyek kellemtelenek lehetnek, de meghatározóak abban, hogy ezek a tényezők mennyire befolyásolják a művészethez való kapcsolatot. Ugyan is az életkor, az iskolák is nagy szerepet játszhatnak az emberek érdeklődésben és a nyitottságban. A kérdőív másik szegmense azt vizsgálja, hogy az emberek mennyire nyitottak új készségek elsajátítására. Illetve, hogy hogyan befolyásolja életmódjuk a kézműves tevékenységek iránti érdeklődést. A modern életmód, de különösen a digitális világ, alapvetően hatással van az emberek szabadidős tevékenységeire. Képes azonban komoly gondokat is szülni, hivatalos betegséggé is nyilvánították a számítógépes játék függőséget. Ez azt a gondolatmenetet alapozza meg, miszerint hatással van a számítógép használat a szabadidő eltöltésére, vagy akár arra, hogy mennyire van igény a népi kézműves tevékenységekre. A pandémia sokak számára jelentett lehetőséget új hobbik kipróbálására. Így annak vizsgálata, hogy ebben az időszakban mennyire nőtt az érdeklődés a népművészet iránt, értékes információt adhat. A népművészet és a mai társadalom kapcsolatát elemző kérdések, rávilágítanak arra, hogy az emberek milyen szerepet tulajdonítanak a hagyományörzésnek. Mennyire számít fontosnak a mai társadalomban, illetve mennyire érzik hitelesnek a népi motívumok modern feldolgozását. Például, ha a népies motívumokkal díszített ruhákat és tárgyakat sokan giccsesnek tartják, az arra utalhat, hogy nem megfelelően alkalmazzák a motívum kincsünket. Azonban ez további vizsgálatra szorulhat, hiszen azt is jelezheti, hogy a közízlés mennyire változott, rongálódott. A kézműves tevékenységekkel kapcsolatos kérdések feltárják, hogy az emberek mennyire ismerik, és

gyakorolják a népi kézművesség különböző formáit. Az, hogy mely tevékenységeket próbálták ki, és melyeket tartják az emberek hobbijuknak, azt mutatja meg, hogy ezek mennyire élő hagyományok. Ha valaki soha nem próbálta ki ezeket, az a népművészeti tevékenységek visszaszorulását jelezheti. Ha jobban nyitottak egy elfoglaltság felé, az azt mutatja, hogy mely területek lehetnek a népművészet megújításának kulcs elemei. Így ezeket a foglalkozásokat kell még híresebbé, közkedveltebbé tenni. Generációs különbségekre és előítéletek, sztereotípiákra vonatkozó kérdések is vannak. Ezek a válaszok segítenek abban, hogy lássuk ma a közvélemény szerint, melyik korosztályhoz köthetők inkább a kézimunkák. Ha a válaszadók többsége az idősebb korosztályra szavaz, az arra utalhat, hogy a fiatal nemzedék nem érzi magáénak. Az, hogy a kézimunkát ódivatúnak tartják-e, szintén meghatározó tényező a népművészet jövőjének szempontjából. Ha a többség ezt a nézetet vallja, az a hagyományos kézműves tevékenységek elavultságát, és csökkenő népszerűségét jelezheti. Ez a két kérdés szorosan kapcsolódik egymáshoz, így jobban felmérhetjük a fiatalok gondolkodását. Vannak népművészet jövőjére vonatkozó kérdések is, amik talán a legizgalmasabbak. Így igazán beleláthatunk a mai ember gondolkodásába hiszen, ha van véleménye, akkor találkozik a mindennapjaiban népművészeti feldolgozásokkal. A kérdőív végén pedig egy nyitott kérdést teszek fel, ahol lehetőség van arra, hogy a saját véleményét fejezze ki a kitöltő a témával kapcsolatban. Ami megfogalmazódik benne a kérdőívvel kapcsolatban, és kizseretné írni magából, az megteheti, és nem csak további válaszokkal, de további érdekes gondolattal, kérdéssel is gazdagodhat az eredmény.

A kérdőívnek vannak hiányosságai, azonban ezek teljesen tudatosak voltak. Volt pár tényező, amit figyelembe kellett vennem ahhoz, hogy közérthető legyen, és gyors. Sok kérdést nem tettem fel, mert az feltehetően csökkentette volna a kitöltők számát, és azt a kés kérdést is a lehető legegyszerűbben szerettem volna megfogalmazni. A népművészeti technikák közül, nem soroltam fel mindent, amit hiányosságnak is találtak a válaszadók, és ez egy helyes megfigyelés volt részükről. Ennek azaz oka, hogy olyan technikákat akartam előtérbe helyezni, melyeknél fontos szerepet vállal a díszítés. Példának okáért ott van a kosárfonás, aminek szintén nagyon fontos hagyománya volt, azonban ezt különösképpen nem lehet díszíteni. Az írókázás is egy hagyományos, autentikus technika, ami nagyon közel is áll hozzám mert én is csinálom, azonban ez kifejezetten egy ünnephez köthető. A horgolás, és a kötés is szerepel a felsorolásban, aminek azaz oka, hogy egy növekvő tendenciát mutatott az utóbbi időben. Ennek az okát szerettem volna látni, illetve azt, hogy ez a növekedés igaz-e. A kérdéseimet széles körben tettem fel, ami összezavaró lehet abból a szempontból, hogy a kitöltő nem feltétlen

tudja, hogy ez mire megy ki. Az összefüggéseket így viszont, könnyedén meg lehet állapítani, és nem csak arra jövünk rá, hogy ki melyik technikát folytatja, hanem arra is, hogy miért.

A kérdőívet a Google Drive alkalmazásában készítettem el, amit online lehetett kitölteni februártól¹⁵

A kérdőív pontos kérdései:

1. Az ön életkora
 2. Legmagasabb végzettsége
 3. Szívesen tanulok meg új dolgokat
 4. A munkám miatt sokat ülök számítógép előtt
 5. Szabadidőmben sokat ülök a számítógép előtt
 6. Inkább az aktív hobbit szeretem
 7. Csak rövid időtartalmú hobbira van időm
 8. A pandémia alatt több hobbim lett
 9. Saját kezűleg készített ajándékokat szeretek adni
 10. Szeretem a modern művészetet
 11. Szeretem a népművészetet
 12. Fontosnak tartom a hagyományőrzést
 13. Giccsesnek tartom a népies motívummal díszített ruhákat, tárgyakat stb.
 14. Ismerek olyan mai alkotókat, akik felhasználják a népművészeti motívumokat
 15. Mely tevékenységet próbáltad már ki:
Horgolás, kötés, szövés, hímzés, gobelin, makramé, csipkeverés, bútorfestés, fafaragás, korongozás, kerámia készítés, egyik sem
 16. A fent említettek közül mi a hobbid is
 17. Mely tevékenységet tanulnád meg közülük legszívesebben, és miért?
 18. Szerintem az idősebb korosztály szokott kézimunkákat csinálni
 19. Szerintem ódivatú kézimunkákat csinálni
 20. Szerintem van jövője a népművészetnek a modern művészetben
 - 20.1. Válaszod alapján miért van, miért nincs?
 21. Ha van véleményed a mai népművészetről, hagyományőrzésről, akkor itt megírhatod
- Demográfiai adatok:

¹⁵ <https://docs.google.com/forms/d/1hzUfRbkSNQ1VaSLhFslQYkrl8uCZjCn54sl-uAyCQ3l/edit#responses> 2025.03.20.

A válaszadók 43% ötven év feletti, 20% 35-50 év közötti, 20% 18-26 év közötti, 17% pedig 26-35 év közötti. A legmagasabb végzettséget tekintve 45% érettségi, 30% felsőoktatási végzettségű, 23% szakmunkás, 2% általános végzettséggel rendelkeznek. A válaszok alapján a kitöltők 57% 50 év alatti fiatal korosztály, és elég magas 75% végzett érettségit, vagy annál magasabb képzést. Az érettségit ma, egy átlagos végzettségnek is nevezhetjük, kevés olyan szakma van ahova nem alap követelmény. Az eredmény szerint feltételezhetünk, az átlagnál kicsit magasabb nyitottságot, esetleg hozzáértést is.

Mindennapi, szabadidős tevékenységek:

A számítógép használata a munkában elég kiélezett volt. 42%-a válaszolt úgy, hogy közepes mértékben kell digitális eszköz előtt lennie. Azonban a szavazók csupán 9%-a tölt sok időt a számítógép előtt a szabadidejében. Ezt az arányt megerősíti az az adat, ahol 97% választotta a közepes, vagy egyértelműen aktív hobbit. Ezen belül az is kiderül, hogy az időhiány nagyban befolyásolja ezeket a tevékenységeket. 3% választja az aktív hobbit. Az eredmény egyértelműen, a mozgalmasabb hobbit hozta ki győztesnek, így egyértelmű, hogy azok a szabadidős tevékenységek, melyekhez ülni kell, nem keresettek. Ebből a pár kérdésből tökéletesen kiderül, hogy a számítógép használatot az emberek próbálják a minimális képernyőidőre csökkenteni, és igyekeznek minél aktívabb tevékenységet végezni szabadidejükben. Azonban ez nem egyenesen arányos azzal, hogy végtelen mennyiségű idővel rendelkeznek, inkább pontos szervezést igényel a beosztása. Ezt az állítást megerősíti, hogy a felsorolt népművészethez köthető elfoglaltságok közül, a legtöbben már kipróbálták valamelyiket, itt a lista élén 70 %-al a hímzés végzett. Azonban kevesen tartották meg hobbijuknak. A válaszadók nagyrésze időhiányra hivatkozva nem tudta folytatni, mások egyszerűen egyik tevékenységet sem kedvelték meg annyira, hogy aztán hobbiként is folytassák. Mindezek ellenére sokaknak lenne olyan, amit eddig nem sikerült, de a jövőben szívesen megismerkednének. Az általános ok erre az volt, hogy ők maguk alkothatnak meg a két kezükkel valamit, amit használhatnak is. Ez az ok, amiért elindul az érdeklődés, és az egyik ok, amiért nagy tiszteletnek örvendenek a népművészeti alkotások. Azt azonban nehezen lehet elérni, hogy ezek a technikák gyorsabb eredményt hozzanak. Erre egy logikus út van, ha olyan szintre tudjuk fejleszteni a tudásunkat, amivel elérhetjük a gyorsabb munka végzést, és ezzel egyidejűleg, nem sérül a minőség. Van arra lehetőség például a hímzéssel kapcsolatban, hogy gépi hímzést végeztetünk el. Ezzel azonban elveszítjük a kézzel történő készítés élményét, azon túl, hogy így hímezni sem tanulunk meg. Hasonló képpen járunk, ha a fafaragást felgyorsítva, inkább esztergáltatunk. Ezek a lehetőségek megkönnyíti az életünket, azonban így a tárgyunk nagyban elveszítheti a népies jellegét. Ezzel az állítással azt is kijelentem, hogy

a népiességhez az is hozzá tartozik, hogy saját kezűleg van készítve. A hímzés után a kötés és a horgolás végzett az élen, ennek az oka egyértelműen, az utóbbi évben megnövekedett érdeklődés, a kötés és horgolás iránt.

Sztereotípiák ledöntése:

Sok sztereotípiát ismerünk a népművészettel kapcsolatban is. Arra voltam itt kíváncsi, hogy megerősítjük ma ezeket a sztereotípiákat, vagy semmissé válni látszanak. Csak idősek végzik a kézimunkát, és ódivatú lenne? A válaszadók 78% gondolja úgy, hogy egyáltalán nem ódivatú, azonban abban már megoszlottak a vélemények, hogy átlagosan milyen életkorhoz köthető. Ez nem is volt egyszerű kérdés hiszen egyre több fiatal talál rá, így egyre nehezebb erről valós véleményt alkotni. Ezt az is megerősíti, hogy kevesen tartják ódivatúnak.

A fiatalok körében, főleg a pandémia elején kezdtek megjelenni a social mediában azok a tartalmak, ahol horgolás, kötés, csipke készítés folyamatát, végeredményét mutatják meg, egy pár perces videóban. Több cégnek kellett bezárnia az üzletét, ha csak át nem álltak online értékesítésre. Fellendültek az online rendelések száma, így ez megnyitotta a kaput több vállalkozásnak is, akik saját weboldallal rendelkeztek. Több kisvállalkozás jelent meg a piacon, akik első sorban csak weboldallal rendelkeztek, de üzlethelyiséggel nem. Ezek az információk azért is lényegesek, mert itt olyan vállalkozókról is szó van, akik kifejezetten a kötéssel, horgolással, hímzéssel, gobelinnel foglalkoznak. Ilyen kisvállalkozás például a Csipcsirip plüssmanufaktúra, akik figura horgoló boxokkal lettek híresek, és keresettek. A csomag tartalmazza a figurához szükséges eszközöket, anyagokat, leírást, és oktató videót is kaphatunk. Kényelmes, teljeskörű szolgáltatás, aminek megkérjük az árát, de egy rendelésben mindent megkapunk. A Mimib arra példa, hogy egy rőfös üzlet is fejlődhet az oktatás irányába azzal, hogy hasonló gyakorló csomagokat kínál. Matyodesign és a Fankapanka azért érdekes, mert munkáikban benne van a személyre szabás, és a népművészet megőrzése, egy mai köntösben. Ezen felül lehetőséget adnak a tanulásra is. A honlap friss, modernebb társainál, ugyan így a választékukkal, amit a mostani fiatalok is bátran tudnak hordani. Sőt, a Fankapanka cég hirdetésével is találkoztam, és felkeltette az érdeklődésem. Főleg annál, ahol csak weboldal van, rendkívül fontos a jó reklám.

A giccs szerepe:

Számtalanszor érezhetjük azt, hogy nem megfelelően dolgozzák fel a népművészeti motívumokat. Gyakran lépnek át egy ízlésbeli határt, és válnak giccsessé termékeik. A válaszadók 44% közepesen, míg 47% egyáltalán nem tartja giccsesnek a népművészeti motívumokkal ellátott tárgyakat. Csupán 9% erősíti meg az állítást, ami nagyon érdekes eredmény. Azt már megállapítottuk, hogy a válaszadók iskolázottsága egészen magas volt, így

arra nem alapozhatunk, hogy ez tudja pozitív irányba befolyásolni a szépérzékét, és a művészet iránti kritikus szemléletet. Azonban a fő indok itt abban lapulhat, hogy a válaszadók nagyrésze, laikus a művészethez. Tapasztalatból tudhatjuk, hogy akinek akárcsak a szeme nem jártas, főleg a kortárs művészetben, az kevésbé érti meg, így a befogadás is nehezebb. Ezzel a látásmóddal a giccs jelenlétét is nehezen lehet észrevenni, így a giccs folyamatos jelenléte, és ízlés romolása könnyedén fenntartható.

Kulturális örökség megőrzésének kihívásai és lehetőségei:

A hagyományos népművészet a kulturális identitás egyik alappillére. Évszázadokon keresztül formálódott, generációk adták tovább tudásukat, értékeiket, és művészeti kifejező eszközeiket. A kérdés az, hogy napjainkban a modern technológia korában, milyen szerepet tölthet be a népművészet? Hogyan viszonyul hozzá a mai társadalom, és milyen jövő áll előtte? A vélemények alapján kirajzolódik egy összetett kép. Tükrözi a tiszteletet, az aggodalmat, és a véleményt. Egyesek szerint a népművészetnek mindig helye lesz a világban. Mások viszont úgy vélik, hogy a modern kor emberének már nem elég vonzó, és idővel kikophat a köztudatból. Főleg akkor, ha nem találunk új, korszerű módszereket a megőrzésére, és népszerűsítésére.

Bár úgy vélik, hogy a népművészetnek helye van a jövőben is, vannak kihívások, amelyek fenyegetik a fennmaradását. A legfontosabb problémaként, az oktatás és az ismeretterjesztés hiányát említik. Ez lehet az egyik gyökere a problémának. Hiszen a fiatalok nem kapnak lehetőséget arra, hogy megismerkedjenek a népi kultúrával, így természetesen aggódhatunk amiatt, hogy el fog tűnni az érdeklődésük iránta. Úgy vélik, gyakran elvesznek a digitális világ ingerei között. Többen javasolják, hogy az iskolai tananyagban nagyobb hangsúlyt fektessenek a hagyományos művészetekre. Egyes magyarországi általános iskolában már alkalmazzák. Alsótól kezdve a technika óra keretein belül, rengeteg mindennel megismertetik őket, majd kiválaszthatják a legszimpatikusabbat azok közül, amivel több időt foglalkoznának. Óraadó tanárokat hívnak, akik szakszerű ismereteket tudnak nyújtani. Ilyen kezdeményezéseket főképp kisebb településeken tapasztaltam. Ennek az lehet az oka, hogy a falvaknál jobban működik a kommunikáció, a hagyományőrzők és az iskola között. Különböző szakköröket, és az iskolai óra adás miatt gyakran fiatal csoportokat is indítanak, ez már az iskolától független, nyújt plusz elfoglaltságot a gyerekeknek. A példa ellenére, ez nem egy általános rendszer, viszont egy remek kezdeményezés, és példa lehet, más intézmények számára.

Egy másik akadályként az időhiányt, és az anyagi támogatás elmulasztását látják. Illetve az sem pozitív, hogy gyakran nem jelent stabil megélhetést, amiért nem választják hivatásként. Problémaként felmerül, hogyan lehet úgy megőrizni a népművészetet, hogy közben ne váljon elavulttá? Egyes válaszadók a hagyományos technikákat, modern köntösben látják. Elsősorban

divatban, vagy lakberendezési tárgyokban. Mások aggodalmukat fejezik ki ezzel kapcsolatban. Attól félnek, hogy a modernizáció elhomályosíthatja az eredeti értékeket.

Népművészet jövője:

Az egyik legérdekesebb vita a népművészet jövőjével kapcsolatban alakult ki. Két fő álláspont rajzolódik ki: Az egyik szerint a hagyományokat, eredeti formájukban kell megőrizni, míg a másik úgy véli elkerülhetetlen, hogy némi modernizáció is végbe menjen. A tradicionális megközelítést vallók szerint, a népművészet értéke az autentikusságában rejlik. Ez logikus gondolkodás, azonban lehet csak a félelem mondatja velünk. Félünk attól, hogy kibillentenek minket a megszokásból? Nem ez lenne elavult gondolkodás? Az egyik válaszadó, aki a konzervatívák táborát erősíti, megemlíti a témában a Hagyományok házáat. Itt nem csak egy modern, ízléses honlappal találkozunk, hanem az aktuális hagyományőrző eseményekről szóló információkkal is. Amit mindenképpen meg kell említenem, az a Folk Fashion-Divat a folklór című kiállításról. Azt hiszem ez az, ami tökéletes olvasztó tégelye a modern, és a népművészeti felfogásnak. Minden darabja átgondolt, és hű egy szellemiséghez. Pontosan úgy, mint ahogy azt elvárhatjuk.

A másik oldal képviselői viszont azt vallják, hogy népművészet nem lehet statikus, mert akkor elavul. Szerintük a hagyományos formák beilleszthetők a kortárs művészetbe, legyen szó divatról, építészetről vagy akár digitális művészetéről. Az ilyen újragondolások segítenek abban, hogy egyre többen érdeklődjenek a művészetek iránt, és ne egy poros, elavult kort lássanak benne.

Úgy gondolom a válaszadók véleményei nem térnek el annyira, mint ahogy azt elsőre gondolnánk. A két tábor, két ellentétes oldalról szemléli a helyzetet, de haladnak az origó felé. Egy közös pont felé, ahol ez a két nézőpont együttesen tud működni.

Egyensúly a hagyomány és modernitás között:

A népművészet jövője azon múlik, hogy sikerül-e megtalálni az egyensúlyt a hagyományok megőrzésében, és a mai kortárs művészet között. Azonban alkalmazkodni kell a modern világ kihívásaihoz. Ha a népművészet meg akar maradni, akkor új platformokon kell megjelennie, és új kontextusba kell helyeznie magát. A válaszok alapján, az oktatás a közösségi élmények, az innovatív megoldások, és az alapvető hagyomány tisztelet együttesen teremthetik meg azt a jövőt, ahol a népművészet nem csak egy emlék marad. Egy élő és fejlődő kulturális jelenséggé tudja magát kinőni.

A kérdés tehát nem az, hogy szükség van-e a népművészetre, hanem az, hogy hogyan tudjuk a modern korban is értékesen megőrizni. Hogy értem ezt pontosan? A válaszokból egyértelmű, hogy a népművészetet mindenki elfogadja, tiszteli, sőt szereti. Azonban a kortárs

művészetnél a szavazatok erőteljesen megoszlanak. Az ok itt abban rejtőzhet, hogy a szélsőséges, sokszor polgárpukkasztó alkotásokra gondolhatnak. Nehezebben tudják értelmezni, megmagyarázni, vagy már nem is akarják, és egy negatív hőssé degradálják. Így az a gondolat, hogy talán az összeolvadásukkal érhetjük el, hogy a népművészet újraéledjen, megrémítheti az embereket. Félnék az emberek az újdonságoktól, attól, hogy bármiben is állást kell foglalniuk, és az másoknak nem tetszik. Rengeteg újdonságot találnak ki nap mint nap, amit piacra dobnak, így igazán hozzászokhatna a szemünk, a tudatunk. Ezt nem is vonnám kétségbe, inkább azt, hogy a közízlés és az elfogadás nem feltétlen fejlődik olyan léptékben, mint a művészet maga.

5. A népművészet hatása a kortárs alkotásokra

A népművészet egykor a mindennapi élet szerves része volt, mára viszont megváltoztak az emberek igényei, mindennapjai, amit főleg a technikai fejlődés idézett elő. A népművészet a mai embernek megmaradt egy esztétikai és kulturális, inspirációs forrásnak. A hagyományos motívumok, formák és technikák, nem csupán a múlt emlékeit őrzik, hanem új értelmezéseket nyernek a kortárs művészetben. A kézműves hagyományok, a flórklor, és a népi ornamentika, számos művészeti ágazatban (legyen szó képzőművészetről, iparművészetről, vagy akár digitális művészetről) vissza köszönnek bizonyítva, hogy a népi kultúra tovább él, és új kontextusban is tud érvényesülni. A modern technológia térhódítása ellenére a népművészet újra felfedezése, egyfajta identitás keresésként is értelmezhető. Sok kortárs alkotó a hagyományos emlékeket, technikákat ötvözi a modernnel, így teremt hidat a múlt, és a jelen között. Ebben a fejezetben azt vizsgálom, hogy a népművészeti hagyományok, miként épülnek be a kortárs alkotásokba, és milyen szerepet töltenek be a mai művészeti életben. Példákon keresztül bemutatom, hogy a népművészet miként válik a modern vizuális kultúra részévé, és milyen hatással van a kortárs esztétikai gondolkozásra.

Számos alkalommal találkozhatunk olyan munkákkal melyek megőrzik, vagy újjáélesztik a régi technikákat, de hajlamosak vagyunk ezt észre sem venni. Hogy értem ezt? Olyan témát választanak a művészek, amik a mai globális problémákat dolgozzák fel, de ezt sok esetben kissé polgárpukkasztó módon teszik. Felhívják a figyelmet a problémákra, ami nagyon jó és szükséges is, de ilyenkor a téma annyira elvonja a néző figyelmét, hogy a technikán már el sem gondolkozik. Pedig a munka szerves részét képezi. A sok alkotó közül, akik a témához köthetőek, két kategóriába sorolhatóak. Vannak olyanok, akik erőteljesen az 1900-as években alkottak, így műveikben sokkal több a népművészeti elem. Új a kontextus, a feldolgozás, de mindenki számára világos az, hogy honnan nyerik az ihletet.

Vankóné Dudás Juli

Balatoni lány lévén őt mindenképpen megakartam említeni, ugyan is Balatonkenesén, egy ház külső csempe borítását ő készítette. (1.ábra) Tapasztalatból mondhatom, hogy a Balatonparti települések, már korántsem néznek úgy ki mint régen. Ez nem von le az értékükből, hiszen haladnunk kell a korral, azonban nagyon nem mindegy, hogy ez a fejlődés milyen mértékű. A lakásstílusok ma már a minimalista vonalat képviselik, ahol a fekete, fehér, szürke színskála a

maximum. Ez a stílus lassan teljesen meghatározza a látképet, így egy ilyen környezetben látni egy népies motívumokkal ellátott csempés házat, már-már komikus. Mikor találkoztam vele, megmosolyogtatott, és nem tudtam a szemem levenni róla. Két lakodalmi jelenetet ábrázol, a kiegészítő csempéken pedig népies növényi motívumokat, és állatokat helyezett el. Jól látszódik a népművészet szeretete, és a naív művészet használata. Ha kritikus szemmel nézzük és tudva hogy mi mit is keresünk, felmerülhet, hogy nem akkora újító. Nem rugaszkodik el erőteljesen, de mesélő kedve, naív köntösben, olyan ízes, és olyan széleskörben reprezentált, amit nem lehet elvitetni. Munkái széleskörű hordozókon jelennek meg, ahol különböző szokásokat elevenít meg. Alkotásain hemzsegek a színek, és az emberábrázolások. Ilyen munkája például a Kistarcsai kórház falát díszítő fatáblák. (2.ábra) Tele van élettel, és örömmel, ami a képből is, és így az alkotóból is árad. Kissé okító jellegűeknek is betudhatjuk az életművét, olyan átéléssel mutatnak be számunkra, minden szokást figurái.

Akik hasonlóan ebben az időszakban alkottak, és meglehet említeni, az Kiss Roóz Ilona, és Kovács Margit keramikusok. A fő hangsúlyt, a mai korban alkotó művészekre szeretném helyezni. Így aztán engedjék meg hogy róluk többet szóljak.

Szabó Eszter Ágnes

Ha a mai művészet, és a népművészet korszerű összekapcsolásáról szóesik, akkor Szabó Eszter Ágnes neve rögtön felmerül. Munkáiban megjelenik a hímzés és a festés, egy-egy autentikus hordozón. A témáiban azonban van egy nagy fordulat. Ugyan is foglalkozik mitológiával, aktuális politikával, feminista témákkal, de olyan is van, ahol régi festményt dolgoz át. A népművészethez közeli hordozót, és technikát ismerünk fel, témái viszont a mai élet kérdéseit boncolgatják. Ezzel a művész nézőpontját, véleményét is megismerhetjük. Feminista témákkal is foglalkozik, magát azonban egyáltalán nem tartja annak, ami munkáiból kis is derül.¹⁶ Vallás is megjelenik nála, de inkább annak kritizálását fedezhetjük fel. Tisztán látható az őszinteség, a széleskörű tudás, és ezt körbeöleli a humor. Az egyik kedvencem, a Nem adlak másnak sorozata, ahol az azonos neműek kapcsolatát mutatja meg. (3.ábra) Mindezt úgy teszi meg, hogy megint csak a humor, és a mély érzelmek vannak a főszerepben. Ez a téma még most is nagyon ingoványos, és sokak számára felháborító, holott foglalkozni kell ezekkel a témákkal is. Érdekes megfigyelni, hogy régen a vallás volt a központi helyen, míg mára teljesen

¹⁶ <https://welovebudapest.com/cikk/2024/03/04/latnivalok-es-kultura-interju-szabo-eszter-agnes-kepzomuvesz-budapest-blue-kiallitas/> 2025.03.17.

viasszaszorult, és helyét a politika és az emberek szociális helyzete vette át. A prioritások megváltoztak, és vele együtt a művészek témái is. Ez megerősíti egy másik munkája, ami pedig az SZFE diákjainak tüntetését mutatja meg, még hozzá kerámián. (4.ábra) A művész felhívja a figyelmünket, hogy mi történik az oktatásban, a politika meddig merészkedik, és hogy ezekkel a témákkal foglalkozni kell.

Pittmann Zsófi

Az ő falvédői hasonló képpen megőrzik a már népművészetben ismert hímzést, mint ahogy Szabó Eszter Ágnesé. A két művész még is élesen elkülöníthető egymástól. Ami közös, azaz előbb említett meghatározó hímzési mód, illetve az elmaradhatatlan humor. Jó ízléssel eltalált csipkelődő humor, ami vegyül a mögöttes kritikával. Pittmann Zsófi témái főleg a sztárok, akik karakteresen vannak ábrázolva, de ahhoz, hogy biztosra mehessünk, még a személyre jellemző tárgyakat, szöveget is kapunk. Női sorsokat, tehendőket is ábrázol némi keserédes humorral, de ikonikus filmek ábrázolását is felfedezhetjük. Ábrázolja: Staller Ilonát, másnéven Cicciolinát, Zámbo Jimmy-t a Királyt, Deák Bill Gyulát, Mága Zoltánt, de felismerhetjük még Ötvös Csöpiént Bujtor Istvánt, és Kardos doktorként Kern Andrást. A magyar sztárpaletta ikonikus alakjai, de találkozunk külföldi sztárokkal is mint Madonna, Depeche Mode, vagy az X-akták szereplőivel. Nincs azaz erőteljes kritikus hangnem, mint Szabó Eszter Ágnesnél, ő inkább a könnyed humorban alkot, némi szarkazmussal. Kritikájának élét meg sem érezzük, sokkal simulékonyabb. A házasság intézményét is könnyed, keserédes humorral fogja meg számunkra. (5.ábra) Egy párkapcsolat szerelmi jellegét, vagy épp a férfi női klasszikus szerepeket erősíti fel. Ezek a munkái sem bántóak, nem a régi embert készülnek kifigurázni, csupán nyersen őszinte. A mai kor párjait sem hagyja ki. (6.ábra)

Az eddig megismert munkákban közös volt az, hogy a hordozókon nem változtattak. A változás a témában, vagy a megfogalmazásban volt. Ezt nem szabad lekicsinyelni, mert ez olyan változás, változtatás, amivel akár más embercsoportokat is meglehet szólítani. Ezzel hagyományörző, és ismertető szerepet is felvesz az alkotó. Felmerülhet a kérdés, hogy mi számít nagyobb hagyományörzésnek? Ha azt csináljuk mindenben, mint az elődjünk, vagy felismerjük hogy a világ változott, és ebbe az új világba alkotunk olyat, ami az emberek érdeklődését felkeltheti, sőt megtartja? Véleményem szerint amit Szabó Eszter Ágnes, és Pittmann Zsófi csinálnak, az pont akkora elrugaszzkodás, ami a régi, és az új embernek is befogadható lehet.

Rabóczky Judit Rita

Művészete távolabb áll a népművészettől mint az itt felsoroltak, de még is van egy szegmense, ami említést érdemel ebben a témakörben. A vágy titokzatos tárgya című munkája az amit kiemelnék, ahol csipke fehérneműket mutat be, felfüggesztve őket egy falra. (7.ábra) Ennek a legfőbb érdekessége az, hogy újrahasznosított hegesztett vasból készültek. Különböző finoman megmunkált csipke fehérneműk, amik szemérmetlenül utalnak a vágyra, a szexualitásra, lágyságra és a nőiességre. Hasonló képpen egy másik munkája, ami régi abroncsos szoknyákat mutat meg, gazdagítva csipkéhez hasonló áttörésekkel, ahol szabadon jár a fény. (8.ábra) Mögöttes a népművészethez magyarázata a munkáknak nincs, így azt hiába keressük, azonban példának nem rosszak. Ugyan is a vassal való foglalkozás, a kovácsmesterség meghatározó feladatkör volt, így ez is egy remek hordozója lehet, vagy táptalaja a népi művészetnek. A csipke főleg az elpolgáriasodott társadalomban terjedt el sokak szerint, azonban a varrott csipke korábban is jelen volt.¹⁷ Így már két ponton köthető Rabóczky munkája a témához. A két elem, a vas és a csipke összekapcsolása formabontó, és merész ugyanúgy, mint ahogy a mondanivalója.

Keserű Ilona

Ha Keserű Ilona művészetére gondolunk, akkor elsőre az élénk színek, színharmoníák jutnak eszünkbe. Számomra a legmeghatározóbb az volt, amikor tanultam róla, és a Balatonudvari sírok által inspirált képeiről. (9.ábra) Nem kellett több, hogy én is ellátogassak oda, talán azért is hogy jobban megértsem az alkotásait. A sírok még az 1800-as években készültek, azonban nem csak a szív alakú forma érdekes, hanem a rajta lévő szöveg nyelvezete is. Az emberek elfeledik, és a hozzá kapcsolódó tiszteletet is. Ezáltal nem elhanyagolható, hogy a kellő tisztelettel nyúljunk ezekhez a formákhoz. A sírok tetejéről nem csak szív, hanem madár forma is eszünkbe juthat, ami szoros összeköttetésben áll a lélekvándorlással, illetve a hullám, a víz természete is kapcsolható ide. Megannyi asszociáció, amit a természetből vettek, és veszünk mi is. Ezeknek a tudatában egy nagy teher van az alkotón, hogy úgy nyúljon ezekhez a formákhoz, és úgy építse be a saját világába, hogy ne tapossa el közben. Keserű Ilona kellő női lágysággal konvertálta át művészetébe, ahol tovább élhetnek, sőt edukatív jellege is van. (10.ábra) Élénk színeivel, gondosan elhelyezett, megkomponált elhelyezésekkel kelti újra életre képein a sírokat. Ez a forma meghatározta egész művészetét. Általa többen megismerik ezeket a sírköveket, és felismerést nyerhetnek, hogy merjük elfeledett formakincseinket használni.

¹⁷ Platthy György-Dr. Rónai Béla, Népművészet, Tankönyv kiadó, Budapest, 1978, 179.

Molnár Judit Lilla

Ami a témához köthető és a művészetében megtalálható, az a wc papír és a maszk, gumikesztyű munkája. (11-12.ábra) Ezeket a használati eszközöket látta el, kalocsai mintás hímzéssel. Reflektál a magyar egészségügy nehéz helyzetére, a pazarlásra, és a politika által reklámozott nemzeti öntudat kifigurázására. Ebben az esetben a hordozó változik meg, illetve a téma, a technika régi. Felmerül a kérdés, hogy legalább egy feltételnek, ami a népi kultúrára utal, meg kell valósulnia? A művész a tárgyakat megfosztja eredeti céljuktól, és más közegbe emeli. Hasonló képpen teszi ezt a dadaizmus is, így rögtön észreveszünk, két irányzat jelenlétét munkáiban.

Szövényi Anikó

Ha a nők helyzete miatt felszólaló művészt keresünk, akkor erre tökéletesen alkalmas Szövényi Anikó. 80% című sorozatában például megmutatja a férfiak és nők közti különbségeket. (13.ábra) Ezeket a statisztikákat a KSH 2003-as adataira alapozza.¹⁸ Szövényi a nyers tényeket közli diagrammokon keresztül. Szönyegeivel felhívja a figyelmet a nők nehéz munkavállalására, fizetésükre és szociális helyzetükre, mindezt összevetve a férfiak adataival. Munkájában az talán a legérdekesebb, hogy egy megszerkesztett diagrammot látunk, de ezt olyan érzelmi erővel tölti meg, amihez minden nő tud kapcsolódni.

Chilf Mária

Chilf Mária művészete nagyon sokoldalú, ennek ellenére érezhető munkáiban a múlt felfedezésének kioldhatatlan vágya. Régi családi fotókkal is dolgozik, amik rendkívül személyessé teszik munkáit. Ez megragadja a nézőt. Nem csak a művészt érezzük benne, de mi is helyet találunk magunknak. A régi fotók tiszteletteljes, illő felhasználása, önmagában előidéz egy letűnt kort. Saját mintás című sorozatát emelném ki, mert ez illik leginkább a népművészet megőrzésének témájába. (14.ábra) Itt nem csak hímzést láthatunk, hanem a munkákhoz tartozó, fotó dokumentációt is. Felhívja azokra a nőkre a figyelmet, akik különböző általuk készített termékeket árulnak, mindezt csekély bevétellel. Chilf Mária hímzései, ahol ezeket a nőket mutatja meg, hasonlóak a falvédőkön látható technikához. Csak a körvonalakat látjuk, de ez az értelmezéshez elegendő. Azzal a kifejező eszközzel ábrázolja a három hölgyet, amiben maguk is munkálkodnak, így olyan közel érezzük magunkhoz a szereplőket amennyire csak lehet. Egy bensőséges kapcsolatot épít ki a művész az alanyok, és a nézők között, így az alkotó és a

¹⁸ <https://index.hu/kultur/klasz/szov1209/> 2025.03.23

munkája vállalja a közvetítő szerepet. Mindezek mellett érezzük a figyelemfelhívást is, hogy merjük meglátni a dolgozó nőket.

Dihen Petra

Dihen Petra egy tetoválóművész, akinek meghatározó stílusa, és meleg színei, magával ragadják az embert. (15.ábra) Naív és kedves bájjal fogalmazza meg a különböző témákat. A meleg tónusú színek, és a dekoratív növényi ornamentikák együttese kelt egy népies hangulatot, még is visz bele egy teljesen mai vonulatot. Hasonló stílusban dolgozik, mint a magyar népmese animációk látványvilága. Tetoválásainak témái erőteljesen eltérőek: Harry Potter, A gyűrűk Ura, vagy épp A vándorló palota egy-egy részletét, szereplőjét kéri a vendégek a testükre. A tetoválást sokan a mai napig nem minősítik művészetnek, ahogy a tetoválókat sem művészeknek. Ennek az egyik oka az, hogy alkalmazzák őket, így nekik ahhoz kell igazodniuk, amit kérnek a vendégek. Dihen Petra az egyik példája annak, hogy ez nem szabhat annak határt, hogy az ötletet a saját nyelvedre formáld, ezzel művészi szintre emelve azt.

Külföldi viszonylatban is érdemes megvizsgálni a témakört. Ebben az esetben sem arra vagyok kíváncsi, hogy a magyar népművészeti motívumokat ki hogyan dolgozza fel ma. Olyan alkotók érdekelnek, akik vagy témájában, vagy technikájában, valamilyen módon hozzá kapcsolhatók a népművészethez, akár példaként. Ha találunk egy olyan gondolatiságot, megvalósítást, ami ihletet adhat a népművészet igényes beintegrálásához, akkor megérte a kutatás.

Leeah Joo

Leeah Joo hiperrealista festészete egészen lenyűgöző. Különböző textúrákat, textil anyagokat mutat meg, aminek a drámaiságát, az anyagok redőzöttsége adja. Festészete elején egészen nagyméretű összekötött batyukat festett, mostanra egy szabadabb, légiesebb stílusú megfogalmazásban alkot. (16.ábra) A drapéria függönyként, vagy mint állványra rádobott erőteljesen redőzött anyagként jelenik meg. Virtuozitása az apró részletekben rejlik. Csipke vagy hasonló kiképzésű textileket fest, melyek erőteljes megvilágításban tetszelegnek. (17.ábra) Ha kritikusak akarunk lenni akkor beláthatjuk, hogy sok újat nem mutat. El kell ismerni, hogy gyönyörű munkái vannak, és termékeny festő, azonban ezen kívül, semmi pozitívát nem tudok elmondani róla. Ez is egy módja lehetne a magyar csipkék, hímzések, textilek bemutatására, de nem feltétlen a legjobb.

Sally Hewett

Több éve követem Sally Hewett munkásságát, és én kifejezetten szeretem az alkotásait. Szemérmetlenül mutatja meg a férfi és a női test teljes valóságát. Gyönyörűen kivitelezett intim testrészek, és a legapróbb részletekig kidolgozott hímzések jellemzik. Keretnek leggyakrabban ráját használ, de akár egy széket is átalakít egy elhízott férfi alakjává. (18.ábra) Különböző betegségeket, ütődéseket, műtéti hegeket mutat be, de látunk természetes testi elváltozásokat is. Egy testrészt képes végtelen módon bemutatni, utalva annak sokszínűségére. Talán az a legérdekesebb munkáiban, hogy nem jövünk rá a pontos technikára, hogy hogyan éri el ezt a fajta részletességet. (19.ábra) Néhol hímzései tetoválásnak hatnak, de sokszor díszíti formáit gyöngyökkel is. A testünk elfogadására készítet minket, ami egy aktuális téma, és foglalkozni kell vele. Mindezt a témát úgy mondja el, hogy hímzését tökéletesre fejlesztette, és a néző szinte el is felejt a benne rejlő bravúrt.

Delaine Le Bas

Az ő művészete a néző számára, egy igazi arcücsapás. Nagyon impulzív minden téren. Sokoldalú művészként foglalkozik festéssel, szobrászattal, installációkkal, decopage technikával, hímzéssel, de performanszokkal is. Foglalkoztatja a roma kultúra, és hagyományörzés. (20.ábra) Élénk színeivel, és vegyes technikájával figyelemfelkeltő munkái vannak. Véleményem szerint, ez egy nagyon kreatív módja a hagyományörzésnek. Miért tartom annak? A művészeknek nehéz dolguk van, hiszen folyamatos versenyben állnak a figyelemért, amit különböző módon érnek el. Kell egy kis plusz az embereknek, amivel felhívják a figyelmüket, de még a fogyasztható kategóriába tartozik. Egy erőteljes témával, vagy megfogalmazással érhetik ezt el. A már említett Leeah Joo azt festi, varrja amit lát, amivel el is kápráztatja a nézőt, azonban könnyedén át tud billeni a giccs kategóriájába. Delaine Le Bas és Selly Hewett vállalják hogy provokatívak, ami erőteljesen megosztóak tudnak lenni, de ez nem baj. Többet foglalkozik így a néző az adott képpel, az adott művésszel, így megmaradhat a fejben. Delaine Le Bas is él ezzel, technikai sokszínűségével, színeivel, és mindezt úgy teszi, hogy a roma kultúrát tovább éltsen munkáival.

„A művész végső soron bármilyen hangosan hirdetheti zsenialitását, meg kell várnia a néző ítéletét, hogy kijelentései társadalmi elfogadást nyerjenek, és az utókor a művészettörténet imakönyvébe helyezze őt.”¹⁹ Részben egyetértek ezzel az idézettel, de nem teljesen. Fontos egy

¹⁹ Lengyel András, Tolvaly Ernő, Kortárs képzőművészeti szöveggyűjtemény, A&E 93' kiadó, 1995, 24.

néző véleménye, azonban gondoljunk csak az impresszionista festőkre, és még megannyi művészre, akiket a kor embere nem becsült semmire, és már nem érhatték meg sikereiket. Életünk végéig várnunk kell a megbecsülésre, a figyelemre? Mert ha igen, akkor szinte természetessé válik, hogy próbálunk egyre hangosabbak, figyelemfelkeltőbbek lenni. Ma egy művészt jobban észrevesznek. Általánosságban, képeik már életükben is értékelik, azonban a halál ma is egy forduló pont. A képek árai megnőnek a művészeknek, mert tudják, már nem lesz több. Azonban a felvevő piac is változik, így állandónak ezt sem vehetjük.

Véleményem szerint merjünk hangosan, fellépni fontos dolgokban, mert a művészet feltudja hívni a figyelmet, amit ki kell használni. Azonban ahhoz, hogy a legmegfelelőbb módon menjen át az üzenet, meg kell érezni a nézőt is. Mi az, ami számára a legjobban átadja az üzenetet.

6. Összegzés

A kutatásom célja az volt, hogy világos képet kapjak arról, hogy a népművészetnek van-e létjogosultsága a mai művészetben, illetve, hogy az emberek hogy viszonyulnak hozzá. Ennek megválaszolásában nagy szerepet játszott a általam elkészített kérdőív, és annak eredményei.

Bebizonyosodott, hogy a népművészet igazán sosem felejtődött el. Mindig is jelen volt a művészetben, hol erőteljesen, hol visszahúzódva, de sosem elhanyagolva. A szakdolgozatban arra a következtetésre jutunk, hogy nem csupán a múlt hagyatéka, hanem egy folyamatosan megújuló, és élő művészeti forma. Ami az egyik fő szempontunk, hogy a kortárs kultúrában is fontos szerepet játszik. A felvonultatott művészek napjaink alkotói, akik korszerűen fűzik alkotásaikba hagyományainkat. Erre szükség is van, hiszen a mindennapi átlagos embereknek a népi technikák elsajátítása, és annak folyamatos művelése, túlságosan időigényes. Monotonitása, és a végeredmény lassú kialakulása sem teszi őket hívogatóvá számukra. Mindezek ellenére támogatják elterjedését, és szeretik a mások által elkészített népies alkotásokat. A hagyományőrzésre sok ötletük van, de a megvalósítást egy felsőbb igazgatóságtól, vagy egy hozzáértő kezdeményezésétől várják. A magasművészetre az emberek fenntartásokkal gondolnak, de a népművészettel való kollaborációt pártolják. Ezek megvalósításában azonban nem fér meg számukra az, ha a modern művészet absztrakt része van túlnyomóan egy adott alkotásban. Vagy ha még is, akkor egy könnyebben értelmezhető kialakítás szükséges. Ugyan is he nem értik, és nem látják meg a mű mondanivalóját, akkor nem számít befogathatóvá, és nem kerül a kedvelt alkotások közé. Ez az állítás akkor vált nyilvánvalóvá, mikor a giccs léteire kérdeztem rá, a mai hagyományőrző termékekről. A válaszadók nem vették észre, hogy némelyik próbálkozás a giccs kategóriájába sorolható. A túldíszített ruhák, tárgyak világában rögtön látják, hogy a népi motívumkincseket használják, betudják azonosítani, így a kedvelt kategóriába kerül. Persze mondhatnánk azt, hogy ennek behódolunk, csak hogy a közvéleménynek tetszen, de ez nem megoldás, hiszen pártolnánk vele a rossz ízlés elterjedését. A megoldás egy köztes út, ahol a népművészet, és a modern művészet is helyet kap. A művészek akiket felvonultattam, és ismertettem munkásságuk egy-egy darabját, pont ilyenek. Megtalálták azt az utat, ahol egy remek kohézió tud kialakulni. Egy régi megfogalmazásba ültetett, mai mondanivaló.

A technológia, és vele az ember is folyamatos változásban van. Azonban a múltunk egy örök állandó marad számunkra, amelyhez bármikor fordulhatunk. A kellő alázattal, és tisztelettel, egy elcsendesítő időbe elvonulhatunk általa.

Irodalomjegyzék

András, K. (1931). *A giccs. Nyugat*.

Balassa Iván, C. K. (1982). Népművészeti Akadémia IV. Budapest: Tudományos ismeretterjesztő társulat és a népi iparművészeti tanács központi kiadványa.

Balassa Iván, N. E. (1979). Népművészeti Akadémia III. Budapest: Tudományos ismeretterjesztő társulat és a népi iparművészeti tanács központi kiadványa.

Béla, B. (1958). *A látható ember*. Budapest.

Béla, P. G. (1978). *Népművészet*. Budapest: Tankönyv kiadó.

Gyula, O. (1981). *A nép művészete*. Gyorna: Gondolat könyvkiadó.

István, H. (1971). *A giccs*. Budapest: Athenaeum nyomda.

Lengyel András, T. E. (1995). *Kortást képzőművészeti szöveggyűjtemény*. A&E 93' kiadó.

Riegl, A. (1998). *Művészettörténeti tanulmányok*. Budapest: Balassi kiadó.

Internetes források

Nagy Zsófia: „Minden háziasszony DJ”-In-interjú Szabó Eszter Ágnes képzőművésszel
2024.03.04

Elérhető: <https://welovebudapest.com/cikk/2024/03/04/latnivalok-es-kultura-interju-szabo-eszter-agnes-kepzu-muvesz-budapest-blue-kiallitas/>

Letöltés:2025.03.24

Index: Szőnyegbe szőtt, szomorú számok, 2005.12.09.

Elérhető: <https://index.hu/kultur/klasz/szov1209/>

Letöltés:2025.03.23.

Képjegyzék

1. ábra

Vankóné Dudás Juli- Lakodalmi jelenetek (Balatonkenese)

<https://www.kozterkep.hu/35844/lakodalmi-jelenetek#>

Letöltés:2025.03.23

2. ábra

Vankóné Dudás Juli- Falusi életképek (Kistarcsa, 1980)

<https://www.kozterkep.hu/23945/falusi-eletkepek>

Letöltés:2025.03.23

3. ábra

Szabó Eszter Ágnes- Nem adlak másnak (2023)

<https://welovebudapest.com/cikk/2024/03/04/latnivalok-es-kultura-interju-szabo-eszter-agnes-kepzuvezes-budapest-blue-kiallitas/>

Letöltés:2025.03.23.

4.ábra

Szabó Eszter Ágnes- Free SZFE (2020)

<https://welovebudapest.com/cikk/2024/03/04/latnivalok-es-kultura-interju-szabo-eszter-agnes-kepzo-muvesz-budapest-blue-kiallitas/>

Letöltés:2025.03.23.

5.ábra

Pittmann Zsófi

<https://kortarsonline.hu/general/kepzo-falvedok.html>

Letöltés:2025.03.23.

6.ábra

Pittmann Zsófi

<https://borsod24.hu/2023/01/08/pittmann-zsofi-nem-most-jott-le-a-falvedorol/>

Letöltés:2025.03.23.

7.ábra

Rabóczky Judit Rita- A vágy titokzatos tárgya

<https://cultura.hu/kultura/a-vagy-titokzatos-targya-avagy-egy-kiallitas-margojara/>

Letöltés:2025.03.23.

8.ábra

Rabóczky Judit Rita

<https://cultura.hu/kultura/a-vagy-titokzatos-targya-avagy-egy-kiallitas-margojara/>

Letöltés:2025.03.23.

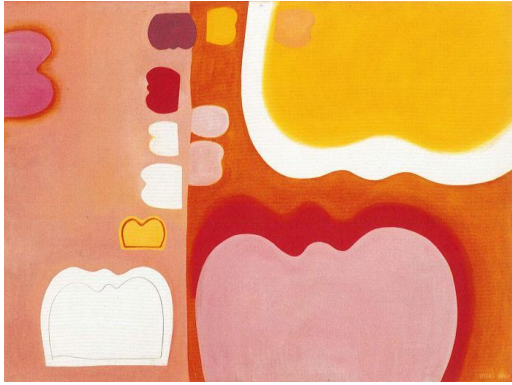

9.ábra

Balatonudvari sírok

<https://csodalatosbalaton.hu/hirek/balaton/a-meszkovekbe-faragott-szivek-temetoje-balatonudvariban/>

Letöltés:2025.03.23.

10.ábra

Keszérű Ilona- Sírkövek variáció I. (1967-2004)

<https://www.artmagazin.hu/articles/nyomtatott/c8387f5822f623d99897da466f2c3b33>

Letöltés:2025.03.23.

11.ábra

Molnár Judit Lilla- National protective equipment (2020)

<https://molnarjuditlilla.hu/projects/national-protective-equipment/>

Letöltés:2025.03.23.

12.ábra

Molnár Judit Lilla- Handmade (2012)

<https://molnarjuditlilla.hu/projects/handmade/>

Letöltés:2025.03.23.

13.ábra

Szövényi Anikó-80%

<https://kortarsonline.hu/general/kepzo-falvedok.html>

<https://index.hu/kultur/klassz/szov1209/>

Letöltés:2025.03.24

14.ábra

Chilf Mária-Saját mintás

<https://secondaryarchive.org/artists/maria-chilf/>

Letöltés:2025.03.24.

15.ábra

Dihen Petra

https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=388046686898015&id=100070780612204

Letöltés:2025.03.23.

16.ábra

Leeah Joo-Pojagi lush(2018)

<https://flinngallery.com/material-world-leeah-joo/>

Letöltés:2025.03.23.

17.ábra

Leeah Joo

<https://www.anthonybrunelli.com/leeah-joo>

Letöltés:2025.03.23.

18.ábra

Sally Hewett

<https://hu.pinterest.com/pin/758012181059997556/>

Letöltés:2025.03.23.

19.ábra

Sally Hewett

<https://www.curatedbygirls.com/sally-hewett/>

Letöltés:2025.03.23.

20.ábra

Delaine Le Bas-Malgorzata Mirga-Tas (2019-2022)

<https://www.art-collection-telekom.com/en/artists/mirga-tas-malgorzata>

Letöltés:2025.03.23